จาบุีฎงแวง (ចាប៊ីដងវ៉ែង) : เครื่องดนตรีโบราณของชาวกัมพูชา[1]

สิปปวิชญ์ กิ่งแก้ว[2] **มานพ วิสุทธิแพทย์[3]** **รุจี ศรีสมบัติ[4]**

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา*จาบุีฎงแวง* (ចាប៊ីដងវ៉ែង) หรือกระจับปี่ด้ามยาว ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีโบราณของชาวกัมพูชา เกี่ยวกับการกำเนิดและบทบาทหน้าที่ของ*จาบุีฎงแวง* (ចាប៊ីដងវ៉ែង) โดยอาศัยข้อมูลทางวัฒนธรรมดนตรีอินเดียที่มีอิทธิพลต่ออารยธรรมเขมรโบราณตั้งแต่อดีตจนถึงราชอาณาจักรกัมพูชาปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่าทั้งในสมัยก่อนเมืองพระนคร และสมัยเมืองพระนคร ปรากฏเพียงคำว่า “วีณา” คำว่า “วีณา” นี้เป็นคำที่มีความหมายกว้างที่หมายถึงเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายใช้ดีดเท่านั้น แต่ไม่ปรากฏคำว่า *จาบุี* (ចាប៊ី) จากการศึกษาครั้งนี้สันนิษฐานว่าน่าจะมีใช้มาตั้งแต่สมัยก่อนเมืองพระนครแล้ว เพียงแต่เป็นเครื่องขับลำนำชั้นรอง มิได้ทำหน้าที่ในศาสนพิธีเช่นเครื่องสายใช้ดีดประเภทฮาร์พและพิณคันธนูที่มีหลักฐานบนภาพจำหลัก ส่วนสมัยหลังเมืองพระนครก็ยังไม่มีหลักฐานการใช้คำว่า *จาบุี* (ចាប៊ី) และบทบาทหน้าที่ของเครื่องดนตรีประเภทนี้ แต่ในช่วงการปกครองระบอบคอมมิวนิสต์พบว่า*จาบุีฎงแวง* (ចាប៊ីដងវ៉ែង) ยังทำหน้าที่เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารและระบอบการปกครองทหาร และในปัจจุบัน*จาบุีฎงแวง* (ចាប៊ីដងវ៉ែង) ยังคงมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการบรรเลงร่วมในวงเพลงและใช้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ

คำสำคัญ: จาบุีฎงแวง (ចាប៊ីដងវ៉ែង) กระจับปี่ด้ามยาว เครื่องดนตรีกัมพูชา

---

[1] บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของปริญญานิพนธ์เรื่อง*จาบุีฎงแวง* (ចាប៊ីដងវ៉ែង): บริบทวัฒนธรรมดนตรีกัมพูชา

[2] นิสิตระดับปริญญาเอก สาขามานุษยดุริยางควิทยา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อีเมล์: sippavich@hotmail.com

[3] รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขามานุษยดุริยางควิทยา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อีเมล์: manopwis@swu.ac.th

[4] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขามานุษยดุริยางควิทยา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อีเมล์: rujee@swu.ac.th

รับต้นฉบับ : 27 พฤษภาคม 2562 | **ปรับแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ :** 28 กันยายน 2562 | **รับลงตีพิมพ์ :** 12 พฤศจิกายน 2562

Chapei Dong Veng:
The Traditional Cambodian Musical Instruments[5]

Sippavich Kingkaew[6] **Manop Wisuttipat[7]** **Rujee Srisombut[8]**

Abstract

This article aims to study "Chapei Dong Veng" (Khmer: ចាប៉ីដងវែង), the Cambodian two stringed long-necked Kajubpi (a guitar-type instrument), with regards to its origin and role by using Indian musical culture documents which are influential to the Khmer civilization. The study found that during the period of Pre – Phra Nakhon, (the ancient city of Khmer,) and the Phra Nakhon, the appearance of "Chapey" was limited under the form of "Veena" which is the most similarities to its instrumentation. The word, Veena, has a broad meaning referring to a plucked string instrument. Under the period of disappearances. It can thus be assumed that Chapey could have been used before the Pre-Phra Nakorn Period. Moreover, the status in its orchestration as a supportive on melodic instrumentation affected its sacred use role. Unlikely, the other harp-type or the other bow-type stringed instruments that has significant appearance on the Khmer architectural outter as decoration; it has shown. Through the period of Pre- Phra Nakorn (C.9-C.15), Chaypey was still hidden. But, under the Communism party regime that ruled between 1975 and 1979, Chapei Dong Veng originally served its duty as a tool for the political propagation of the military regimes. Today, Chapei Dong Veng still maintains its role being played in Cambodian musical ensembles. And, yet, it is still played among other accompaniments in many Cambodian rites, rituals and ceremonies.

Keywords: Chapei Dong Veng, Long-necked Kajubpi, Cambodian musical instruments

---

[5] This paper is a part of the dissertation"Chapei Dong Veng: It's Cultural Context in Traditional Khmer Music" Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University.

[6] Doctoral student of Program in Ethnomusicology, Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University. e-mail: sippavich@hotmail.com

[7] Assoc.Prof.Dr. of Program in Ethnomusicology, Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University. e-mail: manopwis@swu.ac.th

[8] Asst.Prof.Dr. of Program in Ethnomusicology, Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University. e-mail: rujee@swu.ac.th

จาปี (ចាប៉ី) เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายใช้ดีด (chordophones-folk lute) ของราชอาณาจักรกัมพูชามีสัณฐานคล้ายกับกระจับปี่ของไทย *จาปี* (ចាប៉ី) มี 2 ชนิดได้แก่ *จาปีฎงแวง* (ចាប៉ីដងវែង) และ*จาปีฎงขฺลี* (ចាប៉ីដងខ្លី)

1. *จาปีฎงแวง* (ចាប៉ីដងវែង) หรือกระจับปี่ด้ามยาว *ฎง* (ដង) แปลว่า ด้าม *แวง* (វែង) แปลว่า ยาว เครื่องดนตรีนี้มีกล่องเสียงรูปเหลี่ยมมุมมน มีความยาวโดยตลอด 1.45 เมตร ปลายด้ามโค้งงอไปด้านหลัง กล่องเสียงมีขนาดความกว้าง 34 เซนติเมตร ยาว 39 เซนติเมตร และหนา 6.5 เซนติเมตร ทำจากไม้จริง เช่น ไม้ขนุน ไม้มะค่าโมง เป็นต้น ตาดหน้าหรือซาวด์บอร์ดทำจากไม้เนื้ออ่อน เช่น ไม้ตระกูลสน เพื่อให้เกิดเสียงที่ไพเราะ ด้ามหรือคันทวนมีความยาวประมาณ 90 เซนติเมตร

จาปีฎงแวง (ចាប៉ីដងវែង) มีบทบาทและหน้าที่สำคัญในการบรรเลงร่วมใน*วง่เภฺลง* (វង់ភ្លេង) ต่างๆ เพื่อใช้ประกอบพิธีกรรมและการขับกล่อม ได้แก่ 1. *วง่เภฺลงอารกฺส* (វង់ភ្លេងអារក្ស) วงดนตรีที่ใช้ประกอบในพิธีเลี้ยงอารักษ์ 2. *วง่เภฺลงการบุราณ* (វង់ភ្លេងកាប៉ុរាណ) วงดนตรีที่ใช้ในพิธีแต่งงาน 3. *วง่เภฺลงพฺระบิตร* (វង់ភ្លេងព្រះបិតរ) วงดนตรีที่ใช้ในพระราชพิธีถวายน้ำมะพร้าว 4. *วง่เภฺลงมโหรีพฺระพระราชทฺรพฺย* (វង់ភ្លេងមហោរីព្រះរាជទ្រព្យ) วงมโหรีพระราชทรัพย์เป็นวงดนตรีสำหรับกษัตริย์ 5. ใช้ประกอบการ*จเมฺรียงจาปี* (ការចម្រៀងចាប៉ី)

สตรีชาวกัมพูชานักดนตรีในพระบรมราชวังกัมพูชาดีด*จาปีฎงแวง* (ចាប៉ីដងវែង)
ปีคริสต์ศักราช 1880 (พุทธศักราช 2423)
ที่มา: Wikipedia (2019)

การศึกษาโครงสร้างของดนตรีแต่ละชนิดอย่างเป็นระบบนับว่ามีความสำคัญสำหรับการศึกษาทางด้านดนตรีวิทยา (Musicology) และมานุษยดุริยางควิทยา (Ethnomusicology) การศึกษาโครงสร้างทางกายภาพทางดนตรีจะช่วยให้การศึกษา*จาบุีฎงแวง* (ตาบึ๊ผงรัง) ได้อย่างลุ่มลึกทั้งด้านกายภาพ ระบบความเชื่อ ความสัมพันธ์และสามารถเชื่อมโยงทางสังคมวัฒนธรรมในมิติที่กว้างขวางขึ้น ผู้เขียนจึงขอกล่าวถึงส่วนประกอบและโครงสร้างของ*จาบุีฎงแวง* (ตาบึ๊ผงรัง) โครงสร้างของวีณาเครื่องดนตรีอินเดียโบราณ และโครงสร้างพิณตระกูลลิวท์ตะวันตก (Western lute) มานำเสนอไว้พร้อมกันเพื่อให้สะดวกแก่การอธิบายคำศัพท์เฉพาะ รายละเอียดดังนี้

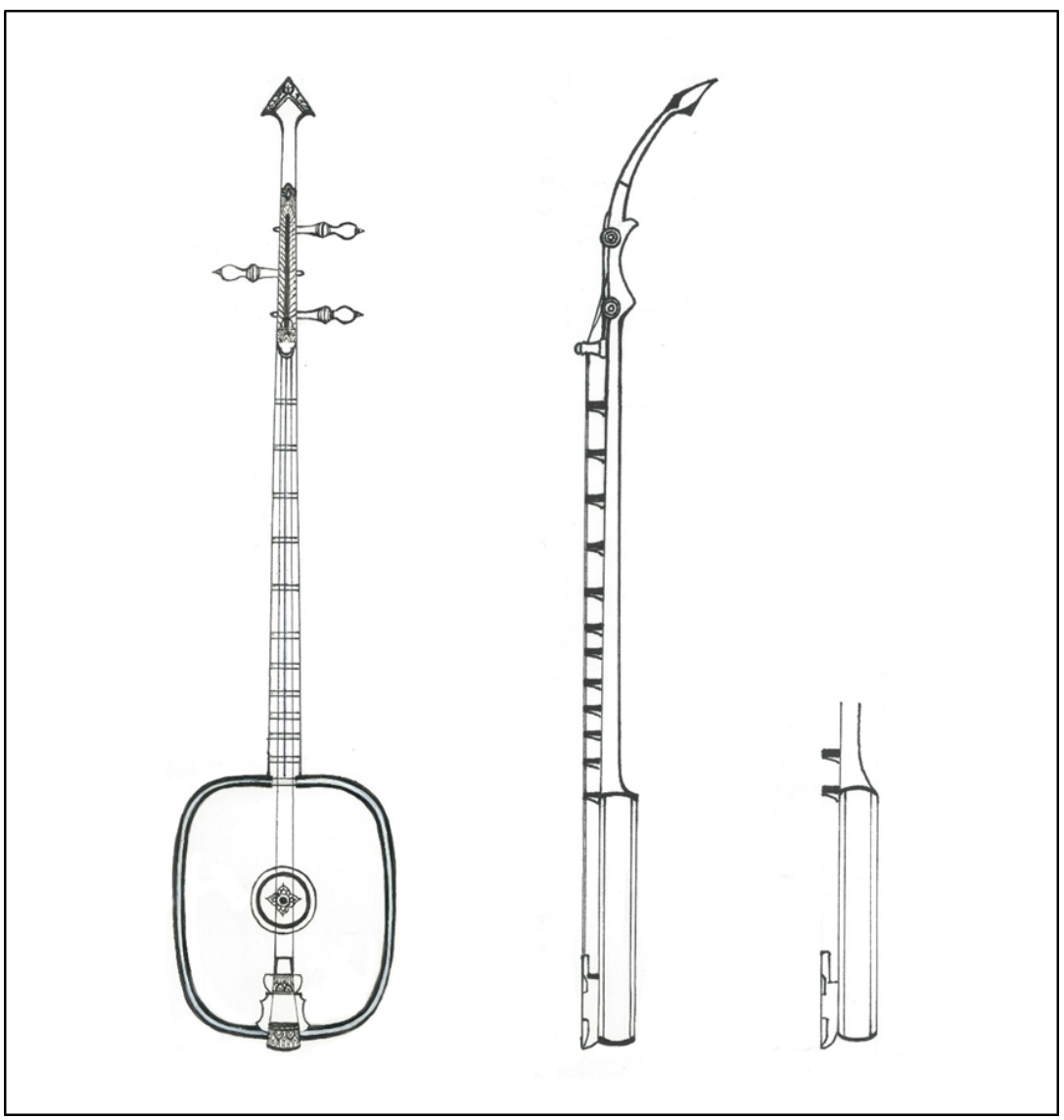

ส่วนประกอบของ*จาบุีฎงแวง* (ตาบึ๊ผงรัง)
ที่มา: Kingkaew (2018)

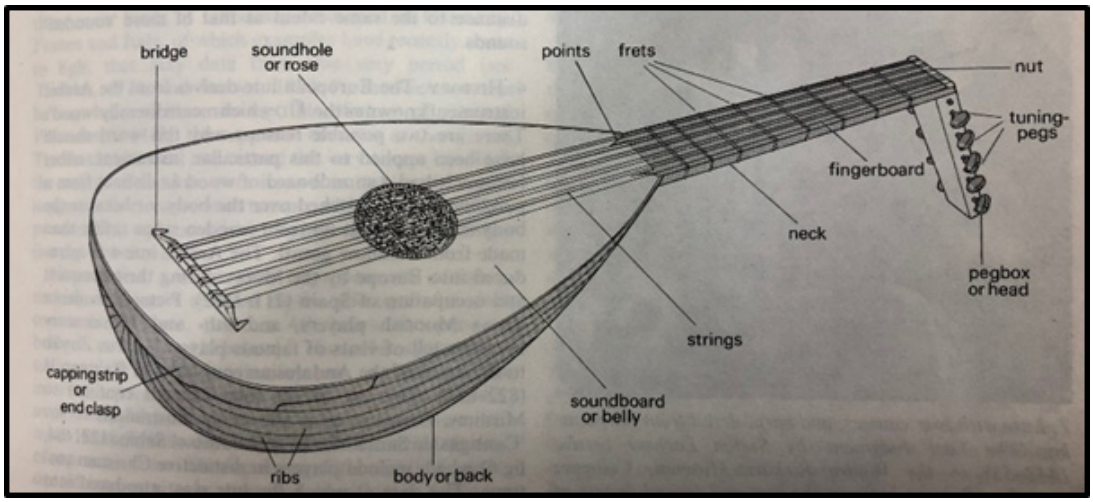

ส่วนประกอบของพิณตระกูลลิวท์ตะวันตก (Features of the Western lute)
ที่มา: Sadie (1980)

1. *บฺรแพ* (**បុរពៃ**) คือปลายด้ามที่โค้งงอเรียก มีลักษณะคล้ายการแผ่พังพานของเศียรนาค นักดนตรีจึงเรียกชื่อตามลักษณะที่เห็นว่า *บฺรแพ* (**បុរពៃ**)

2. *พฺรลวต* (**ពុរលួត**) หมายถึง ลูกบิด (Tuning pegs) สำหรับปรับตั้งเสียงเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายของกัมพูชา มีจำนวนทั้งหมด 3 อัน

3. *บฺรเคียน* (**ប្រគៀន**) หรือ *ญวญ* (**ញួញ**) หมายถึงที่รองรับสาย (nut) ให้พาดผ่านไปยัง *พฺรลวต* (**ពុរលួត**) *บฺรเคียน* (**ប្រគៀន**) มีลักษณะคล้ายใบเสมา หรือเป็นลักษณะอื่น ๆ ตามจินตนาการของช่างทำเครื่องดนตรี

4. *ฎง* (**ដង**) คือด้ามหรือคันทวนของ*จาปีฎงแวง* (**ចាប៉ីដងវែង**) นิยมทำจากไม้มะสังซึ่งเป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง ผลสีเขียวคล้ายผลมะนาว รูปกลม มีรสเปรี้ยวใช้แทนมะนาวได้ ยอดอ่อนและใบอ่อนกินสดเป็นผักได้ พบตามป่าเต็งรัง ป่าดิบแล้ง มะสังเป็นไม้ที่โตช้าทนแล้ง เนื้อไม้มีคุณสมบัติแข็งแรงเหนียวทนทาน น้ำหนักไม่หนักไม่เบา ชาวอีสานนิยมนำมาทำแม่ครกกระเดื่องโบราณ (Kingkaew, 2019) ด้ามของ*จาปีฎงแวง* (**ចាប៉ីដងវែង**) จึงนิยมใช้ไม้มะสังด้วยมีน้ำหนักไม่หนักไม่เบาพอดีแก่การถือดีด เนื้อไม้มีความยืดหยุ่นเหมาะแก่การทำเป็นด้าม*จาปี* (**ចាប៉ី**) ปัจจุบันไม่พบการนำไม้มะสังมาทำเป็นด้าม*จาปี* (**ចាប៉ី**) โดยมากจะใช้ไม้จริง

5. *ขฺทง่* (**ខ្ទង់**) หมายถึง เฟรท (fret) ที่ใช้ติดบอกตำแหน่งเสียงบนด้าม*จาปีฎงแวง* (**ចាប៉ីដងវែង**) นิยมใช้ไม้ กระดูกสัตว์ เช่น กระดูกโคทั้งชิ้น ปัจจุบันใช้ไม้จริงเป็นฐานติดด้วยกระดูกโคที่ด้านบน หรือใช้พลาสติกเนื้อแข็งหรือเรซิ่นทดแทนกระดูกโคก็มี

6. *แขฺส* (**ខ្សែ**) คือสาย (string) แต่โบราณใช้เส้นไหมฟั่น แล้วเปลี่ยนมาใช้สายโลหะ จนกระทั่งปัจจุบันนี้นิยมใช้สายไนล่อนพลาสติกเพราะหาง่ายและทนทาน

7. *สฺนูก* (**สฺនូក**) หรือ *บฺรอบ่สูร* (**បฺរអប់សូរ**) หมายถึงกล่องเสียงของ*จาปีฺฎงแวง* (**ចាប៉ីដងវែង**) ตามโฉลกโบราณของชาวกัมพูชานิยมทำจากไม้รังเพราะเนื้อไม้รังมีความงดงามแข็งแรงทนทาน

8. *รนฺธสำเพง* (**រន្ធសំឡេង**) หรือรูเสียง (soundhole) รูเสียงจะเจาะรูขนาดเท่ากับปลายตะเกียบไว้ที่ด้านหน้าของ*สนฺทะ* (**សន្ទះ**) *จาปีฺฎงแวง* (**ចាប៉ីដងវែង**) บางตัวจะเจาะรูนี้ซ่อนไว้ที่*คีงฺคก่* (**គឹង្គក់**) กระจับปี่ของไทยเช่นเดียวกันจะไม่เจาะรูด้านหน้า มีรูขนาดเท่ากับปลายตะเกียบซ่อนอยู่ด้านในหลักผูกสาย

9. *สนฺทะ* (**សន្ទះ**) หมายถึงแผ่นไม้ปิดด้านหน้าของ*สฺนูก* (**សូនូក**) ศัพท์วิชาการดนตรีตะวันตกเรียกซาวด์บอร์ด (soundboard or belly) นิยมทำจากไม้กระทุ่ม

10. *คีงฺคก่* (**គឹង្គក់** แปลว่า คางคก) หมายถึงสะพานเสียงเป็นอีกส่วนประกอบที่สำคัญของ*จาปีฺฎงแวง* (**ចាប៉ីដងវែង**) *คีงฺคก่* (**គឹង្គក់**)ทำหน้าที่เป็นหมุดสำหรับผูกยึดสายจากกล่องเสียงโยงไปยังลูกบิด ในอดีตนิยมทำจากไม้ประดู่ แกะสลักเป็นรูปคางคกด้วยมีความเชื่อว่าสัตว์เลื้อยคลานจำพวกกบ เขียด อึ่งอ่าง คางคก เป็นสัตว์ที่แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ สามารถร้องเรียกฟ้าเรียกฝนได้ ดังมีนิทานพื้นบ้านเขมรเล่าถึงเรื่องสงครามระหว่างคางคกและตาพรหม (พระพิรุณ) ไว้ว่า เมื่อโบราณกาลนานมาแล้วโลกเกิดมีภัยแห้งแล้งไปทั่วทุกหัวระแหง ตาพรหม (พระพิรุณ) ไม่บันดาลให้ฝนตก ทำให้น้ำในแม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง แห้งขอด บรรดาสัตว์และพืชทั้งหลายต่างแห้งเหี่ยว คางคกจึงได้ชักชวน กบ อึ่งอ่าง ปลาดุก ปลาหมอ ผึ้ง แตงไทย และหวายไปสู้รบกับตาพรหม (พระพิรุณ) ผลการสู้รบ ตาพรหมพ่ายแพ้แก่คางคก ตาพรหมจึงได้ให้สัญญากับคางคกว่าจะบันดาลฝนให้และเมื่อใดที่ต้องการน้ำฝน ให้คางคก กบและอึ่งอ่างส่งเสียงร้องขึ้นมาตนก็จะบันดาลฝนให้ทันที (สำนวนของเขมรเรียกการร้องของกบอึ่งอ่างคางคกว่าเป็นเสียงกัดฟัน) ด้วยเหตุนี้ชาวเขมรจึงได้ทำสะพานเสียงนี้เป็นรูปคางคก เพื่อเป็นสัญลักษณ์ถึงเสียงร้องขอฝนต่อตาพรหม เมื่อดีด*จาปี* (**ចាប៉ី**) เสียงที่ออกก็เปรียบเสมือนเสียงร้องที่มาจากคางคก ตาพรหมก็จะบันดาลให้มีฝนตก เมื่อมีน้ำฝนชาวบ้านก็จะสามารถทำการเกษตรกรรมได้ นับเป็นภูมิปัญญาอันล้ำลึกที่สามารถใช้เสียงของ*จาปี* (**ចាប៉ី**) เป็นสัญลักษณ์ทางความเชื่อได้ นอกจากนี้ชาวกัมพูชายังมีความคุ้นเคยกับคางคก ในประเทศกัมพูชารับประทานคางคกเช่นเดียวกับการรับประทานกบ ความผูกพันและความคุ้นเคยจึงเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำสะพานเสียงของ*จาปีฺฎงแวง* (**ចាប៉ីដងវែង**) เป็นรูปคางคก

คีงฺคก่ (គីងគក់) ส่วนประกอบของ*จาปุีฎงแวง* (ចាប៊ីដងវែង)
ที่มา: Kingkaew (2019)

ส่วนประกอบของ*จาปุีฎงแวง* (ចាប៊ីដងវែង) สามารถอธิบายสรุปเทียบกับส่วนประกอบของวีณาและพิณลิวท์ตะวันตกเพื่อให้เข้าใจส่วนประกอบของเครื่องสายทั้งสามชนิดได้ถูกต้องตรงกันดังตารางต่อไปนี้

วีณา	***จาปุีฎงแวง* (ចាប៊ីដងវែង)**	**Western lute**
ศิระ (sira) ศีรษะหรือคอ	*ฎง* (ដង)	neck
อุตระ (udara) กล่องเสียง	*สฺนูก* (ស្នូក)	soundbox
อัมภนา (ambhana) แผ่นไม้ปิดกล่องเสียง	*สนฺทะ* (សន្ទះ)	soundboard
ตันติ (tantu) สาย	*แขฺส* (ខ្សែ)	string
วัทธนโกณะ (vadanakona) ที่ดีด	*กฺรจก* (ក្រចក)	plectrum

จากตารางแสดงให้เห็นถึงลักษณะโครงสร้างของ*จาปีฎงแวง* (ចាប៉ីដងវែង) ที่มีลักษณะคล้ายกับเครื่องดนตรีวีณาของอินเดีย และมีลักษณะร่วมทางกายภาพเช่นเดียวกับพิณลิวท์ตะวันตกอีกด้วย

2. *จาปีฎงขฺลี* (ចាប៉ីដងខ្លី) หรือกระจับปี่ด้ามสั้น มีลักษณะคล้ายกับ*จาปีฎงแวง* (ចាប៉ីដងវែង) แต่มีขนาดของกล่องเสียงเล็กกว่า*จาปีฎงแวง* (ចាប៉ីដងវែង) เล็กน้อย ปลายด้ามมีลักษณะโค้งงอเช่นเดียวกัน แต่*จาปีฎงขฺลี* (ចាប៉ីដងខ្លី) ปลายด้ามโค้งงอมาด้านหน้า ปลายด้ามแกะสลักเป็นลวดลายต่าง ๆ เดิม*จาปีฎงขฺลี* (ចាប៉ីដងខ្លី) เคยใช้ร่วมบรรเลงใน*วง์เภฺลงการ* (វង់ភ្លេងឆេការ) ต่อมาได้นำมาร่วมบรรเลงใน*วง์เภฺลงมโหรี* (វង់ភ្លេងមហោរី) และได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางในช่วงคริสต์ศักราช 1960 โดยเฉพาะในเขตจังหวัดตาแก้ว ปัจจุบันไม่ปรากฏการบรรเลง*จาปีฎงขฺลี* (ចាប៉ីដងខ្លី) แล้ว บทความนี้จะกล่าวถึงแต่เฉพาะ*จาปีฎงแวง* (ចាប៉ីដងវែង) เท่านั้น

(1) (2)

(1) *จาปีฎงขฺลี* (ចាប៉ីដងខ្លី) ที่มา: Kingkaew (2019)

(2) (ซ้าย) *จาปีฎงขฺลี* (ចាប៉ីដងខ្លី) (ขวา) *จาปีฎงแวง* (ចាប៉ីដងវែង)
ที่มา: Kingkaew (2019)

จาปีฎงแวง (ចាប៉ីដងវែង) เป็นเครื่องดนตรีเก่าแก่ของราชอาณาจักรกัมพูชา ปรากฏบทบาทและความสำคัญในการใช้บรรเลงประกอบการขับร้องหรือที่เรียกว่า *จเมฺรียงจาปี* (ចម្រៀងចាប៉ី) แต่*จาปีฎงแวง* (ចាប៉ីដងវែង) นี้ยังไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่ามีมาแต่เมื่อใดเพราะไม่ปรากฏชื่อเครื่องดนตรีชนิดนี้ แต่ปรากฏเพียงคำว่า “วีณา” ใน

ศิลาจารึกทั้งในสมัยก่อนเมืองพระนคร สมัยเมืองพระนครและสมัยหลังเมืองพระนคร ทำให้ปัจจุบันนักวิชาการชาวกัมพูชาและชาวต่างประเทศต่างมีข้อสันนิษฐานที่แตกต่างกันในเรื่องการกำเนิด*จาปีฎงแวง* (ចាប៊ីដងវែង) นักวิชาการส่วนใหญ่สันนิษฐานตามหลักฐานเท่าที่ปรากฏในลายลักษณ์และภาพจำหลักต่างๆ ตามโบราณสถานของกัมพูชาซึ่งการสันนิษฐานดังกล่าวนั้น อาจจะมิได้เป็นสิ่งยืนยันว่า *จาปีฎงแวง* (ចាប៊ីដងវែង) ไม่ได้มีมาพร้อมกับการก่อตั้งอาณาจักรเขมรโบราณแต่อย่างใด

ผู้เขียนศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับการกำเนิดและบทบาทหน้าที่ของ*จาปีฎงแวง* (ចាប៊ីដងវែង) โดยอาศัยเค้ามูลตามเอกสารโบราณและหลักฐานทางวัฒนธรรมดนตรีอินเดียซึ่งมีอิทธิพลต่ออารยธรรมเขมรโบราณมาตั้งแต่ก่อนสมัยเมืองพระนคร (คริสต์ศตวรรษที่ 1-8 หรือพุทธศตวรรษ 6-13) สมัยเมืองพระนคร (คริสต์ศตวรรษที่ 9-15 หรือพุทธศตวรรษที่ 14-20) และสมัยหลังเมืองพระนคร (คริสต์ศตวรรษที่ 15-19 หรือพุทธศักราชที่ 20-24)

1. สมัยก่อนเมืองพระนคร คริสต์ศตวรรษที่ 1-8 (พุทธศตวรรษที่ 6-13)

ในช่วงศตวรรษที่ 1 สมัยก่อนพระนคร มีชาวอินเดียจำนวนมากเดินทางมายังดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในบรรดาชาวอินเดียเหล่านั้นมีพราหมณ์คนหนึ่งชื่อ โกณฑัญญะ ซึ่งตามตำนานเขมรเรียกว่าพระทอง หรือ *พฺระโถง* (ព្រះថោង)และตามภาษาจีนเรียกว่า “ฮวนเตียน” ได้สร้างอาณาจักรฝูหนาน (ฟูนัน) และได้ขึ้นครองราชย์หลังจากได้อภิเษกกับพระราชินีหลิวเย่

พระเจ้าฮวนเตียนหรือโกณฑัญญะที่ 1 ทรงขึ้นครองราชย์ในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 1 มีราชธานีชื่อวยาธปุระ (อยู่ใกล้บาพนมในปัจจุบัน)

อิทธิพลวัฒนธรรมอินเดียที่ปรากฏในสมัยนี้คือชาวอินเดียจะสอนให้สตรีชาวกัมพูชารู้จักการแต่งกายและนุ่งห่มเสื้อผ้า พระเจ้าโกณฑัญญะที่ 1 ให้ชาวเมืองนับถือศาสนาพราหมณ์-ฮินดูตามอย่างวัฒนธรรมอินเดียและให้ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีของศาสนาดังกล่าว (Phakdikham, 2003 : 11-12)

จากประวัติศาสตร์ของชาวกัมพูชาดังกล่าวนี้ทำให้ชาวกัมพูชาเชื่อว่าที่มาของวัฒนธรรมของตนมาจากวัฒนธรรมของอินเดีย รวมทั้งเชื่อว่าหลักฐานทางประวัติศาสตร์ดนตรีก็น่าจะปรากฏหลักฐานมาพร้อมกับวัฒนธรรมอินเดียในคราวเดียวกันด้วย ดังพบหลักฐานในจารึก*ทวลวฺตฺตคำนูร* (ទួលវត្តគំនូរ) ดังนี้

จารึก*ทวลวฺตฺตคำนูร* (ទួលវត្តគំនូរ) (K 557 และ K 600) เป็นจารึกในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 7 (พุทธศตวรรษที่ 12) ตรงกับวันที่ 21 มกราคม คริสต์ศักราช 612 หรือ พุทธศักราช 1155 พบที่อำเภอ*องฺครบุรี* (អង្គរបុរី) จังหวัด*ตาแกว* (តាកែវ) ตอนใต้ของประเทศกัมพูชา ในจารึกมีเนื้อหากล่าวถึงการกัลปนาหรือการถวายข้าคนประจำปราสาทของกษัตริย์ และมีหลักฐานที่ได้กล่าวถึง “วีณา” และเครื่องดนตรีต่าง ๆ ในสมัยนั้น ซึ่งสามารถสันนิษฐานได้ว่าการปรากฏของ*จาปีฎงแวง* (ចាប៊ីដងវែង) น่าจะมีปรากฏมาตั้งแต่ในสมัยก่อนพระนครแล้ว

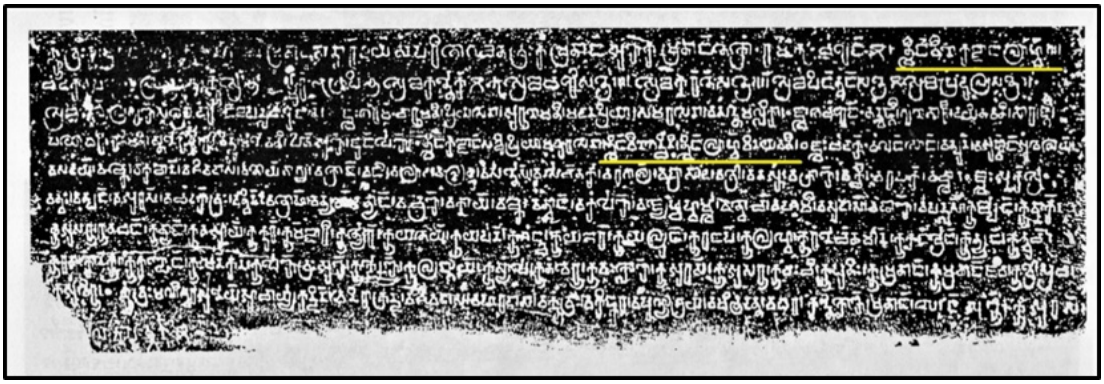

จารึก*ทวลวฺตฺตคำนูร* (ទួលវត្តគំនូរ) (K. 600&E) ด้านทิศเหนือและทิศตะวันออก
ที่มา: vong (2010 : 199)

จารึก*ทวลวฺตฺตคำนูร* (ទួលវត្តគំនូរ) ที่กล่าวถึง “วีณา” มีดังนี้

จารึก*ทวลวฺตฺตคำนูร* (ទួលវត្តគំនូរ) บนผนังด้านทิศตะวันออก

บรรทัดที่ 1-2 กล่าวว่า ข้าพระ...ศวร ซึ่งมีมรตาญอันตาเป็นผู้เก็บรวมรวมเครื่องอุปโภคบริโภคกับพระกมรตาญเดมิสุกร็อม มีนักรำ 7 คน นักร้อง 11 คน ***นักดนตรีเล่นวีณา*** ก็อญโจง[9] และลาว[10] จ็อมอกซึ่งเป็นข้ารับใช้ชายอยู่ที่อาสนะพระ 22 คน ข้ารับใช้สำหรับทำนา 57 คน วัว 100 ตัว ควาย 20 ตัว ทุ่งนาที่ก็อนโต๊ะ จำนวน 16 ผืน อยู่ที่จ็อมไร 4 ผืน ที่คนอเดิม 4 ผืน ที่บึงโดง (บึงมะพร้าว) 10 ผืน ที่โปรตุล 2 ผืน ที่...ลุมอัญ 2 ผืน สวนที่บ็อนลอ...อเงียน 1

ข้อความข้างต้นได้กล่าวถึง***นักดนตรีเล่นวีณา*** ดังปรากฏข้อความที่จารึกด้วยอักษรปัลลวะไว้ดังนี้

บรรทัดที่ 1: tmiṅ vīṇa kañjaṅ lāhv 4
ตฺมิง วีณะ กัญชัง ลาหว 4
แปลว่า: นักดีดวีณะ กัญชัง ลาหว 4

บรรทัดที่ 3-4 กล่าวว่า ชื่อนักร้อง 11 คน ชื่อ 1. ตนวงคี 2. คุณธารี 3. ธยิตวาตี 4. สารังคี 5. ปโยธรี 6. ระติมตี 7. สัตณตรี 8. รติวินทุ 9. มโนวตี 10. เบิดอัญ 11. จุงโอญ นักดนตรี นักเล่นก็อญโจง ชื่อ 1. สขิปริยา 2. มธุรเสนา ***นักบรรเลงวีณา*** ชื่อ คันธีนี (กุนธินี) นักดนตรีบรรเลงลาว ชื่อ วินยวตี

ข้อความข้างต้นได้กล่าวถึง***นักบรรเลงวีณา*** ดังปรากฏข้อความที่จารึกเป็นอักษรปัลลวะไว้ดังนี้

[9] เครื่องดนตรีมีสายใช้ดีดชนิดหนึ่ง ไม่ทราบสัณฐาน

[10] “ลาว” เป็นชื่อเครื่องดนตรีชนิดหนึ่ง ไม่ทราบสัณฐาน แต่มีข้อมูลทางโบราณคดีว่า “ลาว” มีใช้มาถึง คริสต์ศตวรรษที่ 17

บรรทัดที่ 4: tmiṅ vīṇa gandhinī 1 tmiṅ lāhv vinayavatī 1

ตฺมิง วีณะ คันธินี 1 ตฺมิง ลาหว วินะยะวตี 1

แปลว่า: นักดีดวีณะ คันธินี นักดีด ลาหว วินยวตี

จากจารึกข้างต้นไม่พบหลักฐานคำว่า *จาปี* (ฅาปี) จะพบแต่เพียงคำว่า “วีณะ” หรือ “วีณา” เท่านั้น แม้ภาพจำหลักที่พบในช่วงดังกล่าวมีรูปเครื่องดนตรี แต่ก็ไม่พบเครื่องดนตรีที่มีสัณฐานตรงกับ*จาปี* (ฅาปี) ทำให้นักวิชาการวัฒนธรรมดนตรีทั้งชาวกัมพูชาและชาวต่างประเทศบางส่วนเชื่อว่า*จาปี* (ฅาปี) เพิ่งถือกำเนิดมาเมื่อไม่นานมานี้ เพราะยังไม่มีหลักฐานมายืนยันอย่างแน่ชัด

อย่างไรก็ตามถ้าย้อนไปศึกษาในยุควัฒนธรรมดนตรีอินเดียแล้ว คำว่า “วีณา” น่าจะมีความหมายกว้างขวางมาก ซึ่งพอจะนำไปสู่การสันนิษฐานการกำเนิดของ*จาปีภฺงแวง* (ฅาปีผงวัง) ได้

Phikunsri (1993 : 15) ได้กล่าวถึงยุคสมัยของดนตรีดนตรีออกเป็น 4 ยุค ได้แก่

1. ยุคพระเวท (500 ปีก่อนคริสต์ศักราชถึงคริสต์ศตวรรษที่ 2)
2. ยุคหลังพระเวท (เริ่มจากคริสต์ศตวรรษที่ 2)
3. ยุคกลาง (เริ่มจากคริสต์ศตวรรษที่ 11)
4. ยุคใหม่ (เริ่มจากคริสต์ศตวรรษที่ 18)

ยุคพระเวทและยุคหลังพระเวทนี้เป็นยุคร่วมสมัยกับสมัยก่อนพระนครและสมัยหลังพระนคร การศึกษาปรากฏการณ์ทางดนตรีอินเดียในสมัยพระเวทและหลังพระเวทนี้จะเป็นอีกข้อมูลหนึ่งที่สามารถนำมาพิจารณาประกอบการสนับสนุนว่าจาเปียมีกำเนิดมาแต่สมัยแรกเริ่มอาณาจักรกัมพูชาโบราณแล้ว

ยุคพระเวท ชื่อยุคสมัยนี้นำมาจากคัมภีร์พระเวท รวม 3 คัมภีร์ เรียกรวมว่า “ไตรเวท” ได้แก่ ฤคเวท ยชุรเวท และสามเวท ต่อมาได้เพิ่มอาถรรพเวทขึ้นอีก

คัมภีร์พระเวทเป็นที่ประมวลความรู้ต่าง ๆ ทางศาสนาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ประกอบด้วยบทสรรเสริญเหล่าทวยเทพ บทสวดอ้อนวอนในพิธีบูชายัญ เวทมนตร์คาถา คัมภีร์ได้รับการยกย่องให้เป็นกวีนิพนธ์ที่ไพเราะบันทึกด้วยภาษาสันสกฤต คัมภีร์นี้ไม่ใช่ผลงานของศาสดาหรือผู้หนึ่งผู้ใดโดยเฉพาะ หากเชื่อว่าเป็นความรู้ทางศาสนาและหลักปรัชญาที่เหล่าฤๅษีหลายตนผู้เป็นปรมาจารย์ได้ฟังจากพระพรหมซึ่งเป็นมหาเทพผู้ยิ่งใหญ่ในครั้งนั้นโดยตรง จากนั้นนำมาสั่งสอนแก่ชนชั้นวรรณะพราหมณ์สำหรับปฏิบัติให้ถูกต้อง (Sunpongsri, 2015 : 65) ในการสวดสรรเสริญเหล่าทวยเทพนี้พบว่ามีการบรรเลงดนตรีประกอบการสวดด้วย มีเครื่องดนตรีชนิดวีณาจำนวนมากที่กล่าวถึงในคัมภีร์พระเวท เช่น alabu veena, vakra veena, the kapisirsha veena, the maha veena, the chala veena เป็นต้น

เครื่องดนตรีในยุคพระเวทมีบทบาททั้งในการบรรเลงประกอบการสวดทางศาสนพิธีและในงานรื่นเริงทั่วไป ทั้งยังเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้ทำทำนองและจังหวะด้วย

เครื่องดนตรีกลุ่มทำทำนองที่ปรากฏพบในสมัยนี้ สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ

กลุ่มเครื่องสายและกลุ่มพวกเครื่องเป่า เครื่องดนตรีประเภทมีสายในสมัยพระเวทเรียกกันในความหมายรวมว่า “วีณา” อันหมายถึงเครื่องดนตรีทั้งในตระกูลเครื่องดีดและสี ซึ่งมีอยู่ด้วยกันหลายชนิด เช่น พนะวีณา การะการิกันทะวีณา อปฆติละ โคธะ (Phikunsri, 1993 : 20)

คำว่า วีณา เป็นคำในภาษาบาลีสันสกฤต แต่เดิมนั้นมีความหมายรวมถึงเครื่องดนตรีเกือบทุกตระกูล ไม่ว่าจะเป็นเครื่องสายประเภทดีดและสี หรือเครื่องเป่า ทั้งหมดล้วนแล้วเข้าข่ายของคำว่าวีณาทั้งสิ้น ยกเว้นแต่เพียงเครื่องดนตรีประเภทเครื่องหนังเท่านั้น ทั้งนี้ Phikunsri (1999 : 48-49) ได้ศึกษาคำว่า “วีณา” สามารถสรุปได้ดังนี้

ในอดีตนั้นถึงแม้คำว่า วีณา จะครอบคลุมความหมายที่กว้างก็จริง แต่เท่าที่ปรากฏพบในวรรณคดีในยุคสมัยที่ใกล้เคียงกัน คำว่า วีณา ปรากฏในสองลักษณะคือ มีคำอื่นมาร่วมขยายความ เช่น วิปัญจิวีณา สัตตตันตริวีณา กินรีวีณา รวมทั้งเครื่องดนตรีในตระกูลเครื่องสาย มุขวีณาในตระกูลเครื่องเป่า เป็นต้น ส่วนกรณีที่สองนั้นคำว่า วีณาจะปรากฏเป็นคำโดด ๆ โดยไม่มีคำอื่นใดมาช่วยขยายความเพิ่มเติม ในกรณีที่สองคำว่า “วีณา” จะหมายถึงเครื่องสายประเภทดีดและสีเท่านั้น ในสมัยหลังส่วนใหญ่จะใช้คำว่า วีณา ในความหมายที่สอง ที่กล่าวถึงเครื่องสายประเภทเครื่องดีดเท่านั้น เช่น รุทธวีณาหรือบีน[11] (ฮินดูสถานสังคีต) วิจิตรวีณา (ฮินดูสถานสังคีต) และสรัสวตีวีณา (การะนาตักสังคีต) การแบ่งรูปแบบวัฒนธรรมแบบฮินดูสถานสังคีตและแบบการะนาตักสังคีตนี้เกิดขึ้นในช่วงยุคกลาง (เริ่มจากคริสต์ศตวรรษที่ 11) ยุคนี้มีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมดนตรีมากเพราะเป็นยุคที่อินเดียได้รับวัฒนธรรมมุสลิมเข้ามา มีกษัตริย์ชาวมุสลิมเป็นผู้ปกครองมาอย่างยาวนานถึง 2 ราชวงศ์ คือ ราชวงศ์แห่งสุลต่านเดลลี และ ราชวงศ์โมกุล ผลจากการที่วัฒนธรรมมุสลิมได้แพร่เข้ามามีอิทธิพลในพื้นที่ทางตอนเหนือของอินเดีย ทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมฮินดูและมุสลิม อันเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้เกิดรูปแบบวัฒนธรรมแบบ “ฮินดูสถานสังคีต” และ “การะนาตักสังคีต” ในพื้นที่รัฐการะนาตักภูมิภาคทางใต้ของอินเดีย

[11] บีนวีณา (bīn vīnā) เครื่องดนตรีตระกูลวีณาชนิดมีเฟรท (fretted) ในยุคแรก อยู่ในเขตวัฒนธรรมฮินดูสถานสังคีต เครื่องดนตรีชนิดนี้ก็น่าจะมีอิทธิพลในการเรียกชื่อเครื่องดนตรีเครื่องสายใช้ดีดว่า “พิณ” คำว่า บีน (bīn) แผลงเป็น เปิน (ពិណ) ในภาษาเขมร เมื่อไทยรับเข้ามากลายเป็น พิณ ซึ่งคำว่า “พิณ” นี้ยังใช้เรียกรวมชื่อเครื่องดนตรีมีสายใช้ดีดมีเฟรท (fretted) มาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งน่าจะเป็นข้อสันนิษฐานใหม่เพิ่มเติมอีกข้อสันนิษฐานหนึ่ง จากข้อสันนิษฐานเดิมที่ว่า “วีณา” แผลงเป็น “พิณ” อนึ่งตัว “ว” กับ “พ” ในภาษาบาลี-สันสกฤต สามารถแผลงไปมาได้

รุทธวีณาหรือบีนวีณา (bīn vīṇa) (ฮินดูสถานสังคีต)
ที่มา: Sadie (1980 : 130)

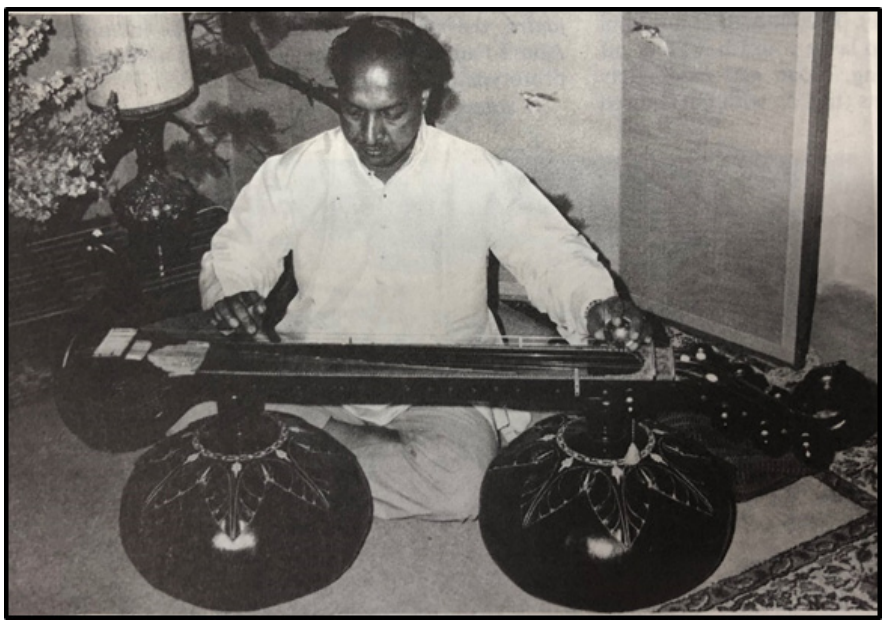

วิจิตรวีณา (fretless) (ฮินดูสถานสังคีต)
ที่มา: Sadie (1980 : 130)

วีณาประเภทหนึ่งในวัฒนธรรมดนตรีการะนาตักสังคีต
ที่มา: Victoria & Albert Museum London (2019)

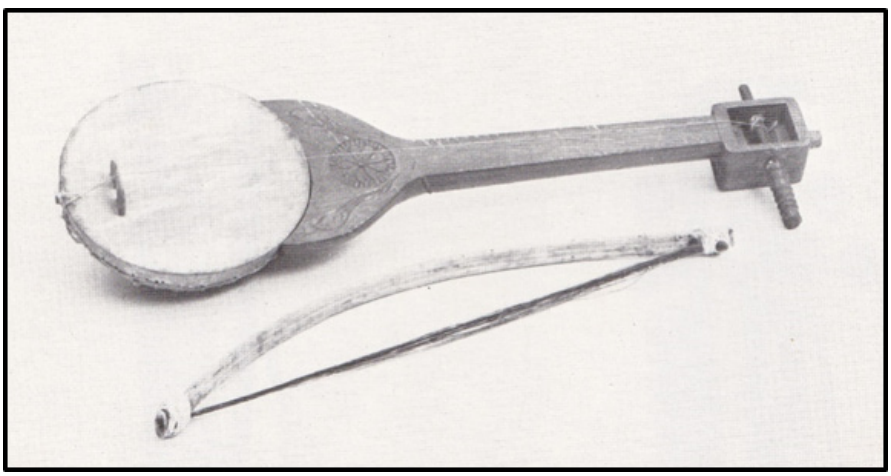

Pulluvan vīṇa เครื่องสายใช้สีที่มีชื่อเรียก “วีณา” ต่อท้ายชื่อหลัก
ที่มา: Deva (1979 : 82)

อย่างไรก็ตามวรรณคดีในสมัยพระเวทมิได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับรูปร่างของเครื่องดนตรีดังกล่าว นอกเหนือจากศตตันตริวีณา ซึ่งหมายถึงวีณาอีกประเภทหนึ่งที่ประกอบด้วยสายจำนวน 100 สาย วีณาชนิดนี้มีชื่อเรียกอยู่หลายชื่อด้วยกัน เช่น มหาวีณา กาตยะยานีวีณา เป็นต้น ในสูตระซึ่งเป็นคัมภีร์พระเวทในชั้นหลังอธิบายศตตันตริวีณานี้ว่า มี 100 สาย หมายความว่าสายที่ใช้ผลิตเสียงทั้ง 10 สายนั้นแต่ละสายประกอบด้วยสายเล็ก ๆ จำนวน 10 สายรวมกัน

จากการศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ดนตรีอินเดียข้างต้นแล้ว แสดงให้เห็นว่าการเรียกชื่อเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายของชาวอินเดียนั้นล้วนใช้คำว่า “วีณา” ทั้งสิ้น ฉะนั้นการเข้ามาของ *จาบีฎงแวง* (ចាប៉ីដងវែង) ในอาณาจักรเขมรโบราณก็อาจจะมีมาพร้อมกันกับการเผยแพร่วัฒนธรรมพราหมณ์-ฮินดู

ซึ่งยังไม่มีการจำแนกการเรียกชื่อเครื่องดนตรีอย่างละเอียดนัก และหากศึกษาประวัติศาสตร์ดนตรีอินเดียและประวัติศาสตร์ดนตรีกัมพูชาสมัยก่อนพระนครที่ตรงกับยุคหลังพระเวทจะทำให้เห็นสาเหตุหรือปัจจัยที่พอจะทำให้มีการสันนิษฐานถึงการไม่ปรากฏการบันทึกเรื่องราวของ*จาปี* (๓ช๊) ทั้งที่เป็นลายลักษณ์และในประติมากรรมอย่างเครื่องดนตรีชิ้นอื่น ๆ ที่มีปรากฏตามศาสนสถานของกัมพูชาโดยทั่วไปได้

2. สมัยเมืองพระนคร ตั้งแต่ศตวรรษที่ 9-15 (ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 14-20)

หลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญที่สามารถใช้อ้างอิงในการศึกษาทางประวัติศาสตร์ดนตรีเขมรโบราณได้ในสมัยนี้คือ ศิลาจารึกปราสาทโลไล K. 324N คริสต์ศักราช 893 หรือพุทธศักราช 1436 จารึกนี้อยู่ที่ตำบลปราสาทบากอง อำเภอปราสาทบากอง จังหวัดเสียมเรียบ จารึกเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม คริสต์ศักราช 893

จารึก K. 324 มี 2 ด้าน ด้านทิศใต้และด้านทิศเหนือ พบจารึกที่ซุ้มประตูปรางค์ทิศเหนือ ด้านหน้าที่กรอบประตูทิศใต้ มีข้อความจารึกจำนวน 53 บรรทัด เป็นภาษาสันสกฤตตั้งแต่บรรทัดที่ 1-13 และภาษาเขมรโบราณตั้งแต่บรรทัดที่ 13-53 ส่วนจารึกที่อยู่ทางทิศเหนือของปรางค์มีจำนวน 43 บรรทัดจารึกด้วยภาษาสันสกฤต ตั้งแต่บรรทัดที่ 1-4 และภาษาเขมรโบราณตั้งแต่บรรทัดที่ 4-43 จารึกด้วยภาษาเขมรโบราณ

ด้านทิศใต้ (K 324)

บรรทัดที่ 1-13 เป็นภาษาสันสกฤตเนื้อความกล่าวถึงบทสรรเสริญพระเจ้ายโศวรมันที่ 1 และการทำบุญถวายสิ่งของแก่ปราสาทและกล่าวถึงปีที่สร้างปราสาท

บรรทัดที่ 13 เป็นต้นไปที่เป็นภาษาเขมรและกล่าวถึงกาลเวลาและของถวาย

บรรทัดที่ 15 เป็นต้นไปจะกล่าวถึงของถวายในช่วงวันข้างขึ้น เวรข้ารับใช้ประกอบด้วย ตำรวจหญิง (ผู้ดูแลทั้งหมด) ชื่อ นางกำเบิด นางรำได้แก่ นางลุมวอน นางอสุระ นางเงียก นักร้องได้แก่ 1. นางมโนหรศรี 2. นางอ็องกุม 3. นางบากอง 4. นางชโลจ 5. นางโมน (มอญ) 6. นางมลิกา 7. นางปทมะ 8. สุมลละ 9. นางสุภารา 10. นางลุมเวีย 11. นางก็อญโจง 12. นางกลิง 13. นางจันทัน 14. นางกันซุน 15. นางนัน 16. นางตรอณาล 17. นางก็อญจอน 18. นางปานัว 19. นางวิณะ 20. นางโวน 21. ก็อนดาญ 22. นางมโหริกา นักตี (ไม่ทราบข้อมูลว่าตีอะไร) ได้แก่ 1. นางเกรา 2. นางกานติ 3. นางสุนทรี 4. นายศศี นักจับฉิ่ง ชื่อ นางกมล นักดนตรีกินนร ได้แก่ 1. นางปัทมะ 2. นางลักษมีราช 3. นางซาน ***นักดนตรีวีณะ*** ได้แก่ 1. นางสวัสติ 2. นางอมร 3. นางฉอด นักดนตรีลาว ชื่อ นางอีศาน นักดนตรีจุโก ชื่อนางอุตปล นักร้องสตุติ ได้แก่ 1. นางปัทมา 2. นางธรณี..

ข้อความข้างต้นได้กล่าวถึง***นักดนตรีวีณะ*** ดังปรากฏข้อความที่จารึกเป็นอักษรปัลลวะไว้ดังนี้

บรรทัดที่ 21-22: vīṇa tai svasti 1 tai amara 1 tai chat 1

ตฺมิง วีณะ ไตสฺวสฺติ 1 ไตอมร 1 ไตฉต 1

แปลว่า: นักดีดวีณะ สวสวติ 1 ไตอมร 1 ไตฉก 1

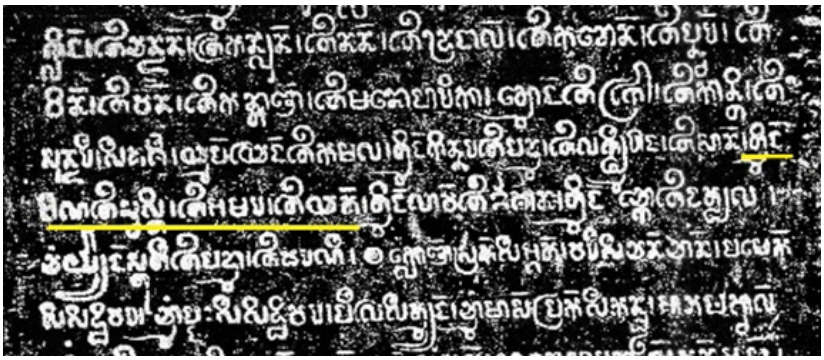

ศิลาจารึกปราสาทโลไล K. 324S ค.ศ. 893 / พ.ศ. 1436

ที่มา: Suthira (2012 : 267-268)

ด้านทิศเหนือ (K 324)

บรรทัดที่ 1-4 เป็นภาษาสันสกฤต เนื้อความกล่าวถึงวันเวลาที่พระเจ้ายโศวรมันที่ 1 ทรงสถาปนาพระประติมากรรมและนำมาประดิษฐานในปราสาท

บรรทัดที่ 10 นักดนตรีกินนร ชื่อ 1. นางรัตนวาส 2. นางวรามณี 3. นางสุวรรณ ***นักดนตรีวิณะ*** ชื่อ 1. นางยวาน 2. นางชคต 3. นางยุง นักเล่นเครื่องดนตรีลาว ชื่อ นางรุมงัวะฮฺ นักเล่นดนตรีตริสรี ชื่อ นางก็อญจอน นักร้องสตุติ ชื่อ นางเงียะ...

ข้อความข้างต้นได้กล่าวถึง***นักดนตรีวิณะ*** ดังปรากฏข้อความที่จารึกเป็นอักษรปัลลวะไว้ดังนี้

บรรทัดที่ 10: tmiṅ vīṇa tai yvān 1 tai jagat 1 tai yuṅ

ตมิง วีณะ ไตยฺวาน 1 ไตชคต 1 ไตยุง 1

แปลว่า: นักดีดวีณะ ไตยวาน 1 ไตชคต 1 ไตยุง 1

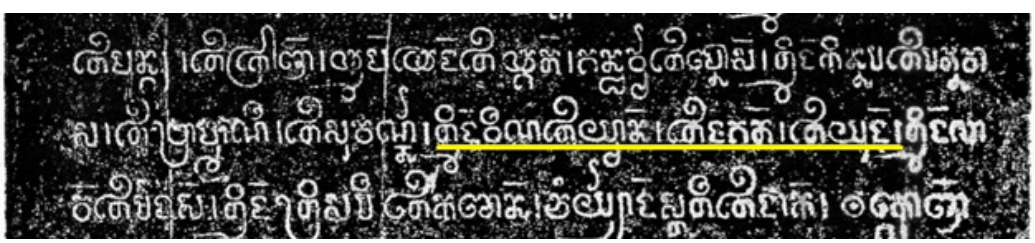

ศิลาจารึกปราสาทโลไล K. 324N ค.ศ. 893/ พ.ศ. 1436 (บรรทัดที่ 10)

ที่มา: Suthira (2012 : 267-268)

บรรทัดที่ 17 นักร้องศีขรา ชื่อ 1. นายซ็อมออบ 2. นายอ็อมเตง นักคันธรวว ชื่อ 1. นายขญม...

บรรทัดที่ 4-43 ภาษาเขมรโบราณ กล่าวถึงข้ารับใช้ปราสาทในวันข้างแรม มีนักรำชื่อ 1. นางจุบอง 2. นางก็อนยอญ 3. นางสฺมองไบ นักร้องชื่อ 1. นางเทวรัศมี 2. นางมายแอะฮฺ 3. นางตนอก 4. นางธรณี 5.นางสมอง 6. นางศรี 7. นางศรมา 8. นางซอน 9. นางสมันต 10. นางถอ 11. นางปติฮฺ 12. นางโว 13. นางสุโกอะ 14. นางราช 15. นางฮาลิยา 16. นางก็อญยส 17. นางหิรัณ 18. นางสุโกอโสต 19. นางกัลกี 20. นางก็อมบต นักตี (ไม่ทราบข้อมูลว่าตีเครื่องดนตรีอะไร) 1. อ็อมเตง 2. นางบ็อมซ็อม 3. นางโกญ นักจับฉิ่งชื่อ นางฉคต นักร้องด้วยรำด้วย (คันธรวว/ gandgarvva) ชื่อ นางบฺโนส

จากหลักฐานทางโบราณคดีในยุคพระนครยังไม่พบคำว่า *จาปี* (ចាប៉ី) เช่นเดียวกับสมัยก่อนพระนคร ผู้เขียนจึงสันนิษฐานเรื่องชื่อเรียกเครื่องดนตรี *จาปี* (ចាប៉ី) ดังนี้ คำว่า *จาปี* (ចាប៉ី) น่าจะมาจากคำเรียกชื่อเครื่องดนตรีอินเดียโบราณชนิดหนึ่งคือ “กัจฉับปี (Kccahpi)” ซึ่งเป็นวีณาสี่สายประเภทหนึ่งของอินเดียในยุคแรก ๆ ที่ปัจจุบันไม่นิยมนำมาบรรเลงแล้ว ความเก่าแก่ของกัจฉับปีวีณานี้มีมาตั้งแต่ยุคแรกเริ่มของวัฒนธรรมดนตรีอินเดีย หากเชื่อว่าวัฒนธรรมเขมรโบราณได้รับอิทธิพลมาจากอินเดีย ย่อมเป็นไปได้ว่ากัจฉับปีนี้ก็น่าจะเป็นต้นแบบของการสร้าง*จาปีฎงแวง* (ចាប៉ីដងរ៉ែង) และเป็นคำที่ใช้เรียกเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายใช้ดีดมีเฟรท (fretted) ด้วยเช่นกัน ผู้เขียนเชื่อว่าคำว่า กัจฉับปี (Kccahpi) น่าจะเป็นต้นกำเนิดและการเข้ามาของกระจับปี่ในประเทศไทยเช่นกัน นั่นคือไทยเราน่าจะรับมาจากเขมรโบราณอีกทอดหนึ่งด้วย

นอกจากข้อสันนิษฐานเรื่องเครื่องดนตรีอินเดียโบราณชื่อ “กัจฉับปี” ว่าน่าจะมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับการกำเนิดของ*จาปีฎงแวง* (ចាប៉ីដងរ៉ែង) แล้ว ยังมีข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับคำว่า “พิณ” หรือ “ពិណ” ที่นำมาเรียกชื่อเครื่องดนตรีใช้ดีดในยุคปัจจุบัน ในศิลาจารึกโบราณข้างต้นมีปรากฏแต่เพียงคำ “วีณา” ไม่ปรากฏคำว่า “พิณ” เพราะนักวิชาการได้ให้คำจำกัดความคำนี้ว่ารวมเรียกเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายชนิดดีดสีทุกประเภท จึงทำให้เกิดข้อสันนิษฐานเรื่องการแผลงเสียงของคำว่า “วีณา” แผลงไปเป็น “พิณะ” แล้วกลายเป็นคำว่า “พิณ” การสันนิษฐานเช่นทำให้ทราบแต่เพียงว่าเครื่องดนตรีในสมัยก่อนเมืองพระนครนั้นมีแต่กลุ่มวีณาตระกูลโฟล์คฮาร์พ ตระกูลพิณคันธนู เพราะหลักฐานเชิงประจักษ์ที่นักวิชาการสามารถเชื่อมโยงได้คือภาพจำหลักภาพเครื่องดนตรีเหล่านี้ จึงทำให้เครื่องดนตรีประเภทพิณลิวท์ (folk lute) นั้นไม่มีปรากฏร่องรอยหลักฐาน หากเราได้ศึกษาเครื่องดนตรีอินเดียจะพบว่ามีวีณาโบราณอีกชนิดหนึ่งในวัฒนธรรมฮินดูสถานีสังคีตมีชื่อเรียกว่า บีน (bīn) บีนเป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายใช้ดีดมีเฟรท เครื่องดนตรีนี้อาจจะมีผู้นำมาบรรเลงในดินแดนเขมรโบราณ แล้วปรับปรุงแก้ไขรูปทรงสัณฐานให้กลายเป็น*จาปีฎงแวง* (ចាប៉ីដងរ៉ែង) ดังปัจจุบันนี้ก็ได้ เครื่องดนตรีชนิดพิณลิวท์ มีบทบาทและอิทธิพลต่อชนชั้นสามัญมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จึงสามารถดำรงอยู่ได้ไม่ขาดช่วงแต่พิณตระกูลโฟล์คฮาร์พได้สูญหายไปพร้อมกับการล่มสลายของระบอบสมมติเทพหรือเทวราชา ส่วนชื่อเรียกเครื่องดนตรี บีน (bīn) นี้ภายหลังอาจจะแผลงเป็นคำ “พิณ” ก็ได้

ต่อมาในวัฒนธรรมดนตรีอินเดียยุคหลังพระเวท (เริ่มจากคริสต์ศตวรรษที่ 2) ตรงกับสมัยเมืองพระนคร นับเป็นช่วงสมัยที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการศึกษาประวัติและวิวัฒนาการของดนตรีอินเดีย ถือว่าเป็น

ยุคทองของดนตรีอินเดีย ท่านภรตมุนีได้แบ่งเครื่องดนตรีออกเป็น 4 หมวดหมู่ คือ ตะตะ (เครื่องสาย) อวนัทธะ (เครื่องหุ้มด้วยหนัง) ฆะนะ (เครื่องเป็นท่อนแท่ง) และสุษิระ (เครื่องเป่า) เครื่องดนตรีในกลุ่มตะตะที่สำคัญที่ยังใช้บรรเลงในสมัยนี้คือเครื่องสายประเภทดีด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครื่องดีดรูปทรงฮาร์พ โดยจะเห็นได้จากการบรรเลงประกอบการแสดงละครนั้น ท่านภรตมุนีได้แบ่งแยกเครื่องสายเป็น 2 กลุ่มตามความสำคัญมากหรือน้อยที่ใช้ในการแสดง สำหรับกลุ่มที่มีความสำคัญหลักคือจิตรวีณา (จิตรวีณาเป็นเครื่องดนตรีที่มี 7 สายใช้นิ้วดีดสายให้เกิดเสียง และวิปัญจิวีณา มี 9 สาย เวลาบรรเลงจะใช้ไม้ดีด (โคณะ) เป็นเครื่องช่วย ส่วนกลุ่มที่มีความสำคัญรองลงมาคือ โฆษา และ***กัจฉปี***

ต่อมาในวัฒนธรรมดนตรีอินเดียยุคพระเวทและยุคหลังพระเวท วีณาชนิดดีดรูปทรงคันธนูมีจำนวนสายเดียว (Musical Bow) และวีณาในตระกูลโฟล์คฮาร์พ (Folk harp) ได้รับความนิยมมาก เมื่อถึงยุคกลางของอินเดียวีณาในกลุ่มโฟล์คลิวท์ จึงเข้ามามีบทบาทแทนวีณาชนิดพิณคันธนู (Musical Bows) และชนิดโฟล์คฮาร์พ ฉะนั้นการคัดเลือกเครื่องดนตรีในการประกอบพิธีกรรมของชาวกัมพูชาในช่วงสองยุคแรกนี้จึงน่าจะเป็นเครื่องดนตรีกลุ่มพิณคันธนูและพิณฮาร์พ และมีการจำหลักเป็นภาพอย่างชัดเจนเพื่อแสดงถึงขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนา ส่วน*จาปี* (ចាប៉ី) หรือกัจฉปีนั้นเป็นเครื่องดนตรีที่มีความสำคัญรองลงมาในทางศาสนาจึงอาจมิได้มีการจำหลักไว้ตามศาสนสถานก็ได้ เครื่องดนตรีใดที่ยังมีบทบาทและได้รับใช้กิจกรรมทางสังคมจึงสามารถดำรงอยู่ได้อย่างต่อเนื่องและยาวนาน

พิณสฺนูก (ពិណស្នូក) หรือพิณฮาร์พของกัมพูชาที่ปรากฏบนภาพจำหลักตามศาสนสถานโบราณเป็นเครื่องดนตรีชั้นสูง *พิณสฺนูก* (ពិណស្នូក) จึงมีบทบาททางพิธีกรรมทางศาสนาและรับใช้ในกิจกรรมของระบอบกษัตริย์โดยเฉพาะ การบันทึกเรื่องราวจึงมีปรากฏอย่างชัดเจน แต่เมื่อระบบการปกครองแบบสมมติเทพได้ล่มสลายลง*พิณสฺนูก* (ពិណស្នូក) ก็ได้สูญหายไปพร้อมกับการล่มสลายของอาณาจักรเขมรโบราณมาอย่างยาวนานและไม่ปรากฏการนำมาบรรเลงในปัจจุบันอีกเลย ในปัจจุบันพิณในตระกูลโฟล์คฮาร์พนี้ได้มีการรื้อฟื้นและสร้างเครื่องดนตรีชนิดนี้ขึ้นใหม่ โดยอาศัยภาพจำหลักที่ปรากฏตามโบราณสถานและคิดค้นวิธีการบรรเลงขึ้นใหม่อีกด้วย นักดนตรีผู้ริเริ่มการผลิตพิณคือ *แกว กวี* (កង់ កវី) ซึ่งได้ร่วมมือกับแพทริก แคร์ซาเล นักดนตรีชาติพันธุ์และนักโบราณคดีดนตรีชาวฝรั่งเศสที่มีความรู้และเชี่ยวชาญเรื่องเครื่องดนตรีโบราณในแถบเอเชียเป็นอย่างดีเป็นผู้ออกแบบร่างพิณสนูกขึ้นมา 3 แบบ แบบแรกเป็นยุคก่อนอาณาจักรเมืองพระนครคือก่อนยุคนครวัดและนครธม ประมาณพุทธศตวรรษที่ 12 ลักษณะพิณมีปลายยอดม้วนเข้าเหมือนก้นหอย ต้นแบบมาจากภาพสลักหินที่วัด*สมฺบูรไพฺรคุก* (សម្បូរព្រៃគុក) จังหวัด*กำพงธំ* (កំពង់ធំ) เป็นภาพบนทับหลังซึ่งเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑ์แห่งชาติในกรุงพนมเปญ แบบที่ 2 และ 3 อยู่ในยุคเมืองเมืองพระนคร พุทธศตวรรษที่ 17-18 ต้นแบบหลักมาจากภาพสลักหิน อาทิที่ปราสาทบายนในนครธม วัด*บนฺทายฉฺมาร* (បន្ទាយឆ្មារ) ฯลฯ พิณยุคนี้มีกล่องเสียงทรงเหมือนเรือ และปลายยอดพิณแบบหนึ่งเป็นหัวครุฑ ทั้งสองได้ร่วมมือกันสร้างและได้รับคำแนะนำจาก *หุีม สุภี* (ហឹម សុភី) จนกระทั่งสำเร็จและได้ถ่ายทอดให้แก่บุตรสาวในเวลาต่อมา

จากข้อมูลและเหตุผลข้างต้นจะเห็นว่าเครื่องดนตรีจะดำรงอยู่ได้นั้นจะต้องเป็นเครื่องดนตรีที่ได้

รับใช้ผู้คนในสังคมอย่างต่อเนื่อง เช่น *จาปีฎงแวง* (ចាប៉ីដងវែង) ที่เป็นเครื่องดนตรีของคนในสังคมระดับชนชั้นทั่วไป ทำหน้าที่ทางพิธีกรรม ให้ความบันเทิงและความรู้ควบคู่ไปด้วย ทำให้*จาปีฎงแวง* (ចាប៉ីដងវែង) สามารถดำรงอยู่ได้มาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ แตกต่างกับเครื่องดนตรีตระกูลฮาร์พที่เป็นของสตรีที่ใช้สำหรับบรรเลงประกอบพิธีกรรมทางศาสนาหรือเพื่อการบำเรอแต่เพียงกษัตริย์เท่านั้น จึงทำให้พิณฮาร์พนี้สูญหายไปนับเป็นเวลาหลายร้อยปี

แกว เกวยกับ*พิณสฺนูก* (ពិណស្នូក) ที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่
ที่มา: Kingkaew (2018)

ภาพจำหลักกลุ่มนักดนตรีและนางรำ ขวามือเป็นนักดนตรีดีด*แขฺสมวย* (ខ្សែម្ហួយ) ซ้ายมือเป็นนักดนตรีดีดพิณฮาร์พ หน้าบันปราสาทสำแร คริสต์ศตวรรษที่ 12
ที่มา: Leng (2018)

ภาพจำหลักนักดนตรีดีดเครื่องดนตรีตระกูลบีนวีณา (bīn vīnā) และพิณตระกูลโฟล์คฮาร์พ ที่ระเบียงคดด้านทิศตะวันตกของปราสาทบายน คริสต์ศตวรรษที่ 12 ถึงต้นศตวรรษที่ 13
ที่มา: Leng (2018)

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในช่วงสมัยก่อนเมืองพระนครและสมัยเมืองพระนครนั้น ผู้เขียนสันนิษฐานว่า ส่วนมากรายชื่อหรือนักดนตรีที่กษัตริย์เป็นผู้ถวายให้เป็นข้าปราสาทนั้น โดยมากเป็นสตรี ที่เป็นชายนั้นมีแต่เพียงส่วนน้อยดังปรากฏในศิลาจารึกปราสาทโลไล K. 324N ค.ศ. 893/ พ.ศ. 1436 บรรทัดที่ 17 ที่กล่าวถึง นักขับศีขรา (ศีขรา น่าจะหมายถึง ชื่อของเทพปัญจสีขร ซึ่งเป็นเทพองค์หนึ่งถือพิณกัจฉปิ [kachchapi] ลักษณะจาเปีย) ชื่อ 1. นายซ็อมออบ 2. นายอ็อมเตง นักขับจึงสันนิษฐานว่าจะเป็นกลุ่มนัก*จเมฺรียงจาปี* (អ្នកចម្រៀងចាប៉ី) ที่สามารถขับร้องพรรณนาเรื่องราวต่างๆ ทั้งทางโลกและทางธรรมได้ โดยมีความสามารถในการบรรเลงดนตรีคลอไปพร้อมกับการขับได้

จากการให้คำจำกัดความและความสำคัญของวีณาในยุคหลังพระเวท เครื่องดนตรีประเภทหนึ่งชื่อ กัจฉัปปี (kachchapi) ซึ่งเป็นกลุ่มเครื่องวีณามีความสำคัญรองจาก จิตรวีณา และวิปัญจิวีณา ซึ่งอาจสันนิษฐานได้น่าจะทำให้ระดับความสำคัญของการบันทึกเรื่องราวหรือการจำหลักภาพน้อยลงไป เพราะโดยมากสตรีเพศมักจะเป็นผู้กระทำหน้าที่บรรเลงดนตรีบำเรอเทพเจ้า ซึ่งตามที่ปรากฏในศิลาจารึก

ส่วนเพศชายนั้นจะบรรเลงเป็นเอกเทศเพื่อความบันเทิงในระดับประชาชนทั่วไป มิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพระราชพิธีหรือพิธีกรรมทางศาสนามากเท่าสตรี ดังปรากฏว่าการบรรเลง*จาปี* (ចាប៉ី) โดยมากในปัจจุบันก็เป็นบุรุษบรรเลงทำหน้าที่ขับร้องและเล่านิทานไปด้วยกันเพื่อให้ความรู้และความบันเทิงแก่ประชาชนทั่วไป ดังที่ Sapphut (2018 : 120-121) กล่าวว่า จากจารึกในสมัยก่อนเมืองพระนครที่มีจำนวนนักขับ 11 คน ที่ปรากฏตามจารึก วงดนตรีนี้น่าจะทำหน้าที่คลอเสียงร้องเพื่อตั้งระดับเสียงและกำหนดทำนองเพลงหรืออาจ

ประกอบการฟ้อนรำถวายเป็นเทวบูชาโดยไม่ต้องขับร้องก็ได้ หมายความว่า ในการสื่อความหมายต่อเทพเจ้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์และผู้เข้าร่วมพิธีกรรม ดนตรีดำรงสถานะของผู้ช่วยทำให้การสื่อความหมายผ่านการขับร้องและการฟ้อนรำสมบูรณ์มากขึ้น หากเปรียบเทียบกับดนตรีไทยและดนตรีเขมรปัจจุบันที่ได้รับอิทธิพลโดยตรงของอารยธรรมเขมรโบราณ จะพบว่าการฟ้อนรำนิยมใช้วงปี่พาทย์มากกว่าวงเครื่องสาย (คล้ายกับการฟ้อนรำของชวา) สิ่งนี้อาจแสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมสังคีตของกัมพูชาสมัยก่อนเมืองพระนครมีความใกล้ชิดกับดนตรีพิธีกรรมแบบอินเดียมาก ในขณะที่รูปแบบการประสมวงดนตรีปัจจุบันได้ปรับปรุงให้เป็นวัฒนธรรมของกัมพูชาและไทยที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตนมากขึ้นแล้ว โอกาสที่ใช้บรรเลงจะพบว่าในการบูชาเทพเจ้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้กับเมืองนั้น ผู้ปกครองระดับต่าง ๆ จะทำพิธีกัลปนาเครื่องอุปโภคบริโภคและข้าปราสาท และในบรรดาผู้คนที่เป็นข้าปราสาทนั้นมีนักฟ้อน นักขับ และนักดนตรี รวมอยู่ด้วย ทั้งหมดเป็นสตรีที่มีชื่อเป็นภาษาบาลีคล้ายชื่อตำแหน่งที่ได้รับการแต่งตั้งจากทางการมากกว่าชื่อตนเองที่ควรใช้ภาษาเขมรโบราณมากกว่า ดังนั้นจึงสันนิษฐานว่าสตรีกลุ่มนี้น่าจะได้รับการศึกษาทางนาฏยสังคีตอย่างเป็นระบบในราชสำนักมากกว่าจะเป็นนักร้องนักดนตรีพื้นเมืองที่เสาะหาตามมีตามได้

ข้อสันนิษฐานนี้เป็นข้อสนับสนุนแนวคิดของผู้เขียนที่เชื่อว่า*จาปีฎงแวง* (ចាប៉ីដងវែង)เป็นเครื่องดนตรีที่มีมาแต่สมัยก่อนเมืองพระนครแล้ว แต่ด้วยเหตุที่เครื่องดนตรีนี้เป็นเครื่องดนตรีที่มีความสำคัญรองลงมาและมีบทบาทหน้าที่ในการเล่าเรื่องเพื่อความบันเทิงโดยบุรุษเพศและมีความสำคัญรองลงมาจากกลุ่มวีณาตระกูลพิณฮาร์พและพิณคันธนูที่ได้รับมอบหน้าที่ในการบรรเลงเพื่อพิธีกรรมในราชสำนักหรือทางศาสนาโดยสตรี การบันทึกเรื่องราวในจารึกนั้นกล่าวถึงแต่เครื่องวีณาไม่ระบุประเภทภาพจำหลักเลือกที่จะจำหลักเครื่องดนตรีที่มีความสำคัญในระดับพิธีการ ความบันเทิงของชนชั้นปกครองมากกว่าการขับร้องของคนทั่วไปเช่นการจ*เมรียงจาปี* (ការចម្រៀងចាប៉ី) ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องหาข้อมูลจากเอกสาร ข้อสันนิษฐานต่าง ๆ มาสนับสนุนถึงแม้จะมีน้ำหนักไม่มากนักก็ตาม

3. สมัยหลังเมืองพระนคร (ตั้งแต่ศตวรรษที่ 15-19)

การปรากฏหลักฐานหรือร่องรอยเกี่ยวกับ*จาปีฎงแวง* (ចាប៉ីដងវែង) ในสมัยหลังเมืองพระนครนี้ ไม่ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่กล่าวถึง*จาปีฎงแวง* (ចាប៉ីដងវែង) เลย การศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง*จาปีฎงแวง* (ចាប៉ីដងវែង) ในช่วงสมัยนี้จึงเป็นเพียงการสันนิษฐานตามหลักฐานอื่น ๆ ที่น่าจะเกี่ยวข้องและพอที่จะสันนิษฐานบนพื้นฐานวิชาการดนตรีได้

หลังจากที่สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 (เจ้าสามพระยา) แห่งกรุงศรีอยุธยาตีเมืองพระนครศรียโศธรปุระ (นครหลวง หรือนครธม) ได้ในปีพ.ศ.1974 ได้มีการกวาดต้อนพระราชวงศ์กัมพูชา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ รูปเคารพตลอดจนพราหมณ์ ขุนนางราชสำนักและครอบครัวเชลยสงครามเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณรอบกรุงศรีอยุธยา

สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 (เจ้าสามพระยา) ยังโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระอินทราชาพระราชโอรสปกครองเมืองพระนครหลวงสืบมา แสดงว่าหลังจากกรุงศรีอยุธยาตีเมืองพระนครได้ เมืองพระนคร

หลวงยังไม่ถูกทิ้งร้างแต่อย่างใด ครั้นเมื่อสมเด็จพระอินทราชาสิ้นพระชนม์ สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 จึงโปรดให้เจ้าพญาแพรกซึ่งครองเมืองแพรกศรีมหาราชาไปเสวยราชย์ในนครหลวงแทน แต่ภายหลังถูกเจ้าพญาญาตพระราชวงศ์กัมพูชาลอบปลงพระชนม์ และย้ายราชธานีไปทางใต้ เมืองพระนครจึงสิ้นสุดฐานะการเป็นราชธานีของกัมพูชาอย่างแท้จริง

แม้เมืองพระนครจะไม่ได้มีฐานะเป็นราชธานี แต่บริเวณนั้นยังมีประชาชนอาศัยอยู่จนกระทั่งปัจจุบัน เมืองพระนครจึงไม่ได้ถูกปล่อยทิ้งร้างภายหลังการย้ายราชธานีไปทางใต้อย่างที่เข้าใจกัน หากแต่เป็นเมืองที่ยังคงมีคนอาศัยอยู่ เพียงย้ายตำแหน่งศูนย์กลางของเมืองไปบริเวณใกล้เคียง (Phakdikham, 2003 : 192) จึงสันนิษฐานได้ว่า*จาปี* (ចាប៊ី) ในช่วงสมัยนี้มิได้ขาดหายไปจากวิถีชีวิตของชาวกัมพูชาแต่อย่างใด แต่อาจจะเป็นเพราะด้วยเหตุการณ์บ้านเมืองที่ไม่สงบเรียบร้อยนัก ทำให้ไม่ปรากฏการบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับ*จาปีฎงแวง* (ចាប៊ីដងវែង) แต่เชื่อได้ว่า*จาปีฎงแวง* (ចាប៊ីដងវែង) น่าจะยังดำรงอยู่ในวิถีชีวิตของชาวกัมพูชามาอย่างต่อเนื่องมิได้ขาดหายเพราะประเพณีและพิธีกรรมที่ต้องใช้*จาปีฎงแวง* (ចាប៊ីដងវែង) ร่วมบรรเลงยังคงมีอยู่จะขาดเสียมิได้ เช่น *พิธีเลียงอารกฺส* (ពិធីលៀងអារក្ស) *พิธีอาพาห์พิพาห์* (ពិធីអាពាហ៍ពិពាហ៍) *วง่เภฺลงมโหรีพฺระราชทฺรพฺย* (វង់ភ្លេងមហោរីព្រះរាជទ្រព្យ) และ*การจเมฺรียงจาปี* (ចម្រៀងចាប៊ី) ซึ่งถือเป็นสิ่งบันเทิงใจที่มีบทบาทและอิทธิพลต่อสังคมเขมรมาแต่โบราณ

วง่เภฺลงอารกฺส (វង់ភ្លេងអារក្ស)
ที่มา: Sadie (1980 : 791)

วง่เภฺลงการบุราณ (វង់ភ្លេងការបុរាណ)
ที่มา: Kingkaew (2018)

วง่เภฺลงมโหรีพฺระราชทฺรพฺย (វង់ភ្លេងមហោរីព្រះរាជទ្រព្យ)
ที่มา: Montague (2010 : 169)

หลังจากยุคหลังเมืองพระนคร (ตั้งแต่ศตวรรษที่ 15-19) เข้าสู่สมัยใหม่ (ตั้งแต่ศตวรรษที่ 19-ปัจจุบัน) ในช่วงคริสต์ศักราช 1975-1978 กัมพูชามีการปกครองระบอบคอมมิวนิสต์โดยมีนายกรัฐมนตรีพอล พต เป็นผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์ ช่วงระยะเวลานี้ได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และได้ทำลายวัตถุทางวัฒนธรรมที่อยู่ในพิพิธภัณฑ์ พระราชวัง วัด ศิลปะ รวมทั้งดนตรีและนาฏศิลป์ จะเห็นว่านักปฏิวัติไม่เคารพและไม่เห็นความสำคัญของศิลปะดังกล่าว เพราะถือว่าเป็นวัฒนธรรมของผู้กดขี่ขูดรีด แม้กระทั่งการฟ้อนรำ การร้องเพลง และดนตรีพื้นบ้านก็ถูกดัดแปลงให้เป็นเครื่องมือโฆษณาการปฏิวัติ มิใช่เพื่อการบันเทิง

อีกต่อไป รวมทั้งมีเนื้อหาส่งเสริมการปฏิวัติด้วย อย่างไรก็ตามพวกคอมมิวนิสต์ก็มีอำนาจในระยะเวลาอันสั้นจึงไม่ได้ส่งเสริมวัฒนธรรมของชนชั้นกรรมาชีพขึ้นมาแทนของเก่าที่ได้ทำลายไปหมดสิ้นแล้ว

คง์ ไณ (គង់ ណៃ) นัก*จเมฺรียงจาปีฎงแวง* (អ្នកចម្រៀងចាប៉ីដងវែង) ผู้ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์การปกครองระบอบคอมมิวนิสต์โดยมีของพอล พต เป็นผู้นำ (องค์การปฏิวัติเขมรแดง) คริสต์ศักราช 1975-1978
ที่มา: Kingkaew (2019)

ถึงแม้ว่าศิลปะความบันเทิงหลายอย่างจะถูกทำลายหรือถูกดัดแปลงเพื่อวัตถุประสงค์ทางการเมืองหรือถูกลดทอนความสำคัญไปในกลุ่มชนชั้นสูงออกไปก็ตาม แต่*การจเมฺรียงจาปี* (ការចម្រៀងចាប៉ី) ยังสามารถดำรงอยู่ได้โดยมิได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการบรรเลง ทำนองเพลง หากแต่ยังคงรูปแบบการบรรเลงเลงเช่นเดิมเพียงแต่นำมาใช้เพื่อการประชาสัมพันธ์ในระบอบการปกครองของพอล พต ดังเช่น *คง์ ไณ* (គង់ ណៃ) *นักจเมฺรียงจาปี* (អ្នកចម្រៀងចាប៉ី) ชาวเขมร ศิลปินแห่งชาติ ให้สัมภาษณ์ว่าเขาได้รับหน้าที่ *จเมฺรียงจาปี* (ចម្រៀងចាប៉ី) เพื่อการประชาสัมพันธ์ระบอบการปกครองทหารในปีคริสต์ศักราช 1975 และการที่ทางการทหารเลือกใช้ *การจเมฺรียงจาปี* (ការចម្រៀងចាប៉ី) ในการประชาสัมพันธ์ข่าวสารทางการทหารนี้ แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของ *การจเมฺรียงจาปี* (ការចម្រៀងចាប៉ី) ว่าเป็นการแสดงขับร้องของมวลมหาประชาชนชาวกัมพูชาอย่างแท้จริง และยังคงมีอิทธิพลทางด้านจิตใจและความเชื่อของชาวกัมพูชามาจนกระทั่งปัจจุบันนี้

การศึกษาประวัติความเป็นมาและการปรากฏของ*จาปีฎงแวง* (ចាប៉ីដងវែង) นั้นได้อาศัยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ทั้งศิลาจารึก ภาพจำหลัก สามารถสันนิษฐานได้ว่า ในช่วงสมัยก่อนเมืองพระนคร สมัยเมืองพระนคร สมัยหลังพระนครไม่ปรากฏคำว่า *จาปี* (ចាប៉ី) ในศิลาจารึกและภาพจำหลักปรากฏแต่เพียงคำว่า “วีณา” ซึ่งเป็นคำที่ใช้เรียกชื่อเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายใช้ดีดที่มาจากอินเดียเท่านั้น จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูล

เกี่ยวกับการปรากฏของจา*ปีฎงแวง* (ចាប៊ីដងវែង) ผู้เขียนขอเสนอข้อสันนิษฐานไว้ดังนี้ 1) เรื่องการเรียกชื่อ จา*ปี* (ចាប៊ី) น่าจะได้รับอิทธิพลจากคำ “กัจฉปิ (Kachchapi)” ซึ่งเป็นชื่อเรียกเครื่องดนตรีโบราณของอินเดีย เครื่องดนตรีกัจฉับปีเป็นพิณวีณาที่มีความสำคัญในระดับรองของวัฒนธรรมดนตรีอินเดีย เมื่อนำเข้ามาบรรเลงในสมัยเขมรโบราณความสำคัญจึงน้อยลงไปด้วย 2) เรื่องรูปทรงสัณฐานของเครื่องดนตรีที่ปรากฏบนภาพจำหลักที่มีแต่เพียงพิณคันธนูและพิณโฟล์คฮาร์พไม่ปรากฏพิณรูปทรงพิณลิวท์ ผู้เขียนจึงได้เชื่อมโยงหลักฐานเกี่ยวกับเรื่องคำว่า “พิณ” ที่มีปรากฏใช้กันทั่วไปในปัจจุบันนี้ว่าน่าจะมีที่มาจากการเรียกชื่อเครื่องดนตรีโบราณชนิดหนึ่งของอินเดียในวัฒนธรรมฮินดูสถานสังคีตที่เรียกชื่อเครื่องดนตรีนี้ว่า บีนวีณา (bīn vīṇa) บีนเป็นเครื่องดนตรีอินเดียโบราณเป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายใช้ดีดมีเฟรท เมื่อปรากฏคำนี้ในวัฒนธรรมดนตรีย่อมมีความเป็นไปได้ว่าพิณตระกูลลิวท์น่าจะเข้ามานานแล้ว เพราะจา*ปีฎงแวง* (ចាប៊ីដងវែង) เป็นเครื่องดนตรีที่อยู่ในตระกูลพิณลิวท์เช่นกัน คำว่า “พิณ” ยังคงมีการใช้มาจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งจา*ปีฎงแวง* (ចាប៊ីដងវែង) ก็ยังมีการสืบทอดวิธีบรรเลงมาอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นอีกข้อสันนิษฐานหนึ่งของการปรากฏของจา*ปีฎงแวง* (ចាប៊ីដងវែង) ว่าน่าจะมีมาตั้งแต่สมัยก่อนเมืองพระนครและเมืองพระนคร

หลังจากสมัยหลังเมืองพระนครจนกระทั่งถึงปัจจุบันจา*ปีฎงแวง* (ចាប៊ីដងវែង) ยังคงมีบทบาทสำคัญในขนบธรรมเนียมในวิถีชีวิตของชาวกัมพูชา เช่น *พิธีเลียงอารกฺส* (ពិធីលៀងអារក្ស) *พิธีอาพาห์พิพาห์* (ពិធីអាពាហ៍ពិពាហ៍) *การจเมฺรียง* (ការចម្រៀង) เพื่อความบันเทิงและการสั่งสอนคุณธรรมจริยธรรม อีกทั้งใช้บรรเลงใน*วง์เภฺลงมโหรีพฺระราชทฺรพฺย* (រង៉ភ្លេងមហោរីព្រះរាជទ្រព្យ) มาแต่อดีตอีกด้วย ถึงแม้ว่าจา*ปีฎงแวง* (ចាប៊ីដងវែង) จะเป็นเพียงเครื่องดนตรีของชนชั้นสามัญแต่ความสำคัญและอิทธิพลที่มีต่อสังคมกัมพูชานั้นมีมาก เพราะสามารถเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของชาวกัมพูชาได้เป็นอย่างดี จา*ปีฎงแวง* (ចាប៊ីដងវែង) จึงเป็นเครื่องดนตรีแห่งจิตวิญญาณของชาวกัมพูชาอย่างแท้จริง

รายการเอกสารอ้างอิง

Arunrat, U. (1983). *Instrumental Music from Buddhism*. Nakhon Pathom: Silpakorn University. (In Thai)

Buddhasartbundit. (1971). *About Cambodian music*. Phnom Penh.(In Thai)

Charoensuk, S. (2018). *New voices in Southeast Asia*. Bangkok: Yin Yang Printing. (In Thai)

Chuawen, Y. (2016). *History of Southeast Asia before modern times*. Nakhon Pathom: Silpakorn University Press.(In Thai)

Deva, B. C. (1979). *Musical instruments of India (A. S. B. C. Robert P.F. Lam, Trans.)*. Hong Kong: Urban Council.

Heywood, D. (2008). *Cambodian Dance Celebration of the Gods*. Thailand: Bangkok Printing.

Khian, Y. (2010). *Early Cambodian musical instruments*. Nonthaburi: Yin Yang Printing.(In Thai)

Kingkaew, S. (2018). Interviewed, December 2018.(In Thai)

Kingkaew, S. (2018). *The culture of Thai Folk music in four regions*. Nakhon Pathom: Silpakorn University Press.(In Thai)

Krishnaswami, K. (1977). *Musical instrument of India*. Newdelhi: the director publications division ministry of information and broadcasting bovernment of India patiala house.

Leng, S. (2018). Interviewed, December 2018.(In Thai)

Montague, J. G. (2010). *Picture postcards of Cambodia, 1900-1950*. Bangkok: White Lotus.

Narom, K. (2005). *Cambodian Music*. Phnom Penh: Reyum

Narom, K. (2011). *Music and Life of Khmer*. Phnom Penh: Chappunrangsri.

Phaipheng, C. & In, S. (2003). *Thais-related History in Cambodian textbooks*, (Phakdikham, S. translated.). Bangkok: Pikanas Center.(In Thai)

Phakdikham, S. (2003). *Thais-related History in Cambodian textbooks*. Bangkok: Matichon.(In Thai)

_____. (2013). *Khmer era after Phranakorn*. Bangkok: Matichon.(In Thai)

_____. (2014). *Khmer Art*. Bangkok: Matichon.(In Thai)

Phikunsri, C. (1999). *The Appreciation of Thai Music*. Bangkok: Odeon Store.(In Thai)

_____. (1993). *Indian music*. Khon Kaen: Khon Kaen University Press.(In Thai)

Sadie, S. (Ed.) (1980). *The New Grove dictionary of music and Musicians (Vols. 9)*. London: Mc Millan.

Sam, S. (2002). *Musical Instruments of Cambodia*. Japan: Osaka National Museum of Ethnomusicology.

Sapphut, M. (2018). Cambodian Musical Instruments and Culture of Early Phranakhon from the stone inscription of Wat Komnu. *Khon Kaen University in Music and Performance*, 1 (1): 120-121.(In Thai)

Sotheara, V. (2010). *Pre-angkor incriptions of Cambodia 1*. PhnomPenh: Angkor.

Suksawat, S. (1994). *Khmer style art in Thailand: Intellectual backgrounds and artistic styles*. Bangkok: Matichon Publishing. (In Thai)

Sunpongsri, K. (2015). *Indian Art History*. Bangkok: Chulalongkorn University Press. (In Thai)

Suthira, W. (2012). *Inscription in Cambodia during the Phra Nakhon period*. Phnom Penh: Department of History. (In Thai)

Thirawit, K. & Phasuk, S. (2000). *Cambodian history, society, economy, security, politics and foreign affairs*. Bangkok: Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University. (In Thai)

The Royal Society of Thailand. (2014). *Dictionary of Sociology*. Bangkok: Arunkarnpim. (In Thai)

_____. (2018). *Dictionary of Anthropology*. Bangkok: Arunkarnpim. (In Thai)

Victoria & Albert Museum London. (2019). *Saraswati Vina*. Retrieved from http://www.vam.ac.uk/content/exhibitions/display-musical- wonders-of-india/saraswati-vina/

Wikipedia.(2019). *Chapei Dong Veng*. Retrieved from https://www. https://km.wikipedia.org. (In Thai)